

CULTUL SOARELUI LA ROMÂNII

de Prof. Vasile Duma

După ce au descoperit focul și au binecuvântat benefacerile lui, oamenii au făcut imediat o legătură cu Soarele, astrul dătător de lumină și căldură, a cărui călătorie pe bolta cerului era încă pentru multă vreme un mister. Îl vedeau răsărind dimineața îmbujorat la față, scaldând cu razele sale întreaga fire, apoi la cumpăna amiezii revărsându-se nestăvilit peste oameni și lucruri, pentru ca spre seară să-l vadă însângerat coborând dincolo de marginea pământului, care, încet, încet se cufunda în întunericul nopții. Mințile luminate ale vremii căutau să descifreze misterul călătoriei Soarelui, dar nu reușeau decât să înlocuiască o taină cu alta și mai mare-Soarele rămânea un necunoscut, producând venerație, dar și teamă.

Și mai mare era misterul călătoriei celei mari a Soarelui de-a lungul unui an. După bucuria renașterii acestuia primăvara și venerarea lui în zilele fierbinți de vară, când revărsa ploaia de lumină și arșiță, îl urmăreau cu îngrijorare cum puterile sale sleiesc de la o zi la alta, rămânând tot mai puțină vreme pe bolta cerului, iar razele abia dacă mai reușeau să străbată prin perdeaua de nori. Strânși lângă focuri în serile și nopțile de toamnă târzie și de început de iarnă, un licăr de speranță s-a înfiripat în sufletul lor: dacă Soarele este un foc asemenea celui din fața lor, care s-ar stinge dacă nu ar fi întreținut continuu cu alte lemne? Răspunsul la această întrebare a venit imediat: Soarele are nevoie de ajutor pentru a ieși victorios din lupta cu întunericul. Așa a apărut ritualul focurilor aprinse în vremea solstițiului de iarnă, marcat în calendarul creștin prin Sf. Ignat ("ignis" în limba latină înseamnă "foc"), iar în popor prin tăierea porcului, bobotaia de la pârlirea acestuia cu paie fiind un simbol asociat cu focul ritualic menit să dea puteri sporite Soarelui.

Trecând peste acest obstacol (cel mai mare) al călătoriei sale, Soarele învingător își continuă cruciada împotriva întunericului, ziua crește neconținut, în timp ce noaptea scade, astfel încât la echinoxul de primăvară cele două ajung egale. Urmărind cu infrigurare aventura astrului și

temându-se că acesta ar putea să nu aibă forța necesară pentru a câștiga bătălia, oamenii cred că este necesar să intervină și, cu mijlocul pe care le aveau la îndemână (focul), să-l SILEASCĂ (aici cu sensul de “a impulsiona”, de “a grăbi”). Așa a apărut obiceiul SILITULUI în satele de pe valea Târnavei Mici. Practicat inițial la echinoxul de primăvară (21 martie), după apariția creștinismului, obiceiul a ajuns să marcheze începutul Postului Mare, având prin urmare o dată variabilă.

Mult timp, obiceiul consta în rotirea unor șomoioace de paie în jurul capului, (paiele fiind combustibilul cel mai la îndemână), astfel încât se obținea un cerc de foc, care văzut de departe părea o cruce de lumină jucăușă. Obiceiul era practicat mai ales de copii și tineri, care în duminica dinaintea lăsării Postului Sfințelor Paști își pregăteau “*silitele*” din vreme, astfel încât după lăsarea serii, strânși în grupuri pe dealurile din marginea satului, le aprindeau însoțindu-le de strigături ironice la adresa femeilor “*care nu și-au tors câlții*”(știut fiind că torsul era ocupația femeilor pe timp de iarnă) sau a fetelor rămase nemăritate, care trebuie să aștepte până după Sfintele Paști pentru a-și găsi alesul.

După colectivizarea agriculturii și apariția tractoarelor, șomoioacele de paie au fost înlocuite de ghemotoace de cârpe îmbibate cu motorină și legate cu sârmă, efectul obținut prin rotirea lor fiind mult mai spectaculos. Unii oameni mai înfășurau paie pe obada unor roți, cărora le dădeau drumul pe deal în jos după ce erau aprinse. Întregul “*spectacol*” ținea până către miezul nopții, fiindcă era o întrecere între grupurile de “*silitori*” care va rămâne ultimul. Încet, încet, luminițele jucăușe se împutinau, iar “*silitorii*”, înghețați și plini de noroi, ajungeau, în sfârșit, acasă, unde se alăturau membrilor familiei care încă se îndestulau din bucate “*de dulce*”. Din păcate, astăzi asistăm doar la manifestări palide ale obiceiului de altădată, copiii nu mai urcă pe dealuri pentru a SILI, ci se mulțumesc să învârtă “*silitele*” în stradă, de multe ori înlocuindu-le cu cauciucuri uzate, cărora le dau foc. Cât despre semnificație, nimeni nu știe de ce se practică: spun doar că “*așa e obiceiul*”.

Între timp, Soarele își continuă cursa atingând puterea maximă a strălucirii sale pe 21 iunie, în vremea solstițiului de vară, eveniment sesizat de oamenii din toate timpurile, care au ținut să-și arate recunoștința față de astrul dătător de viață într-un mod simbolic, nu prin aprinderea de focuri, ci prin refacerea chipului acestuia, confecționând coroane din zânziene, pe care le aruncau pe acoperișul caselor sau le atârnavă de stâlpii porților. Cum

În calendarul ortodox se sărbătorește nașterea Sfântului Ioan Botezătorul (24 iunie), pe lângă coronițele de sânziene au apărut cruci, confecționate din tulpinile aceluiași flori de culoare galben-aprins. Cât despre parțile obscure din noaptea de sânziene, acestea nu au nimic de-a face cu ritualul original, fiind creații târzii, de sorginte citadină.

Echinouxul de toamnă nu este marcat prin niciun ritual, dar cu siguranță acesta a existat cândva, fiind legat probabil de culesul viilor, oamenii văzând în boabele strugurilor energia dăătoare de viață a Soarelui. Faptul că în calendarul ortodox se sărbătorește acum Sfântul Foca (numele spune totul) arată că evenimentul era conștientizat, dar probabil că oamenii nu îi acordau atenția pe care o arătau celorlalte momente, poate fiindcă au ajuns să înțeleagă mersul lucrurilor și erau mulțumiți că anul agricol se apropia, cu bune și cu rele, de sfârșit, marea lor grijă îndreptându-se către iarna care se apropia, găsindu-i de multe ori nepregătiți.

Privit cu venerație, dar și cu teamă, focul *“este mai degrabă o ființă socială decât o ființă naturală”* (Gaston Bachelard-*Psihanaliza focului*, Buc., Ed. Univers, 1989, pag.10), parte a culturii noastre, care, pe lângă beneficiile materiale pe care ni le-a adus, ne-a dăruit o bogată zestre culturală, exemplele din rândurile de mai sus fiind doar o parte nesemnificativă. Din păcate, această bogăție spirituală este pe cale să dispară pentru totdeauna, nu pentru că noi am fi mai inteligenți decât oamenii din vechime, ci pentru că înconjurați de o mulțime de lucruri, nu suntem capabili să umplem golul lăsat de aceste practici care dădeau vieții un sens, făcându-i pe oameni părtași la marele miracol al naturii.